

DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-08>
УДК 316.32

Владленова Іліана Вікторівна

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії Національного політехнічного університету «Харківський
політехнічний інститут»,
вул. Кирпичова, 2, м. Харків, 61002, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6958-7183>

Сун Чанлун

аспірант кафедри філософії Національного політехнічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
вул. Кирпичова, 2, м. Харків, 61002, Україна

ФІЛОСОФСЬКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація визначає процес об'єднання всього людства на планеті Земля. Саме планетарний рівень окреслює процес «глобальності». Відбувається уніфікація людської діяльності, розвиток міжнародної торгівлі, збільшується потік капіталу між країнами, відкривається доступ до іноземних ресурсів, включаючи ринки праці, відбуваються загальні тенденції інтеграції в соціокультурному та економічному контексті. Ця конвергенція сприяє посиленню взаємодії, інтеграції та взаємозалежності між націями. В філософії Е. Кассіра глобалізацію можна розуміти як символічну форму, яка в сучасних дискурсах функціонує як світогляд. Глобалізація як символічна форма стала зображенням світу, його образом, вона змінила наше розуміння простору і часу. В рамках світ-системного аналізу капіталізм представлено як історична та соціальна система, яка інтегрує свої досягнення у «світ-економіку», і саме методи сучасного капіталізму дозволили сучасній світовій економіці вийти за межі політичних кордонів окремих країн. На тлі глобалізаційних процесів у масовій свідомості та громадській думці формується протиріччя, представлене раціональним оптимізмом, який породив цивілізацію, і з іншої, сторони, спричинив кризу (екзистенціальну, екологічну, економічну). Процес глобалізації має онтологічний вимір. Це, перш за все, процес розширення кордонів реальності. З позицій інструменталізму та прагматизму саме наука, освіта та демократія спроможні допомогти вийти за межі часових та просторових контурів людської діяльності. В філософії техніки приділяється увага науково-технічній революції, яка каталізувала процес глобалізації. Глобалізація породжує комплекс найгостріших соціокультурних протиріч та вимагає адекватного осмислення та дослідження, яке плідно можна проводити в рамках філософського аналізу, який сам по собі має високий рівень системного узагальнення. Процес глобалізації має онтологічний вимір, який знаходиться в процесі розширення кордонів реальності, як фізичної, так і віртуальної. В рамках інструменталізму та прагматизму глобалізація ототожнюється з процесом демократизації. Ці ідеї розвинуті в політичній філософії Д. Роулза, який вважає можливою формування моделі глобальної справедливості на міжнародному рівні. Структуралістський підхід робить спроби сформулювати онтологію процесів глобалізації на рівні міжнародних відносин. Ю. Хабермас в контексті своїх космополітичних поглядів намагається окреслити контури наднаціональної демократії. В межах соціальної онтології глобалізацію розглядають як взаємно-конститутивні відносини між аналітично-автономними агентами та структурами. Позиція постмодерністів окреслює можливості різних траєкторій розвитку країн на міжнародній арені.

Ключові слова: **глобалізація, філософський аналіз, демократія, капіталізм, онтологія.**

Як цитувати: Владленова, І., Чанлун, Сун (2021). Філософсько-концептуальні підходи до визначення глобалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»,* (64), 71-78. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-08>

In cites: Vladlenova, I., Changlong, Sun (2021). Philosophical-conceptual approaches to the definition of Globalization. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "The Theory of Culture and Philosophy of Science",* (64), 71-78. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-08> [In Ukr]

Глобалізація у сучасному світі визначає процес уніфікації та об'єднання всього людства на планеті Земля [Chernilo, 2021]. Саме планетарний рівень окреслює процес «глобальності». Відбувається становлення вільної торгівлі, збільшується потік капіталу між країнами, відкривається доступ до іноземних ресурсів, включаючи ринки праці, відбуваються загальні тенденції інтеграції в соціокультурному та економічному контексті [Krasivsky, 2021; Nowak, 2020; Jerabek, 2021]. Ця конвергенція сприяє посиленню взаємодії, інтеграції та взаємозалежності між націями. Чим більше країн і регіонів світу переплітаються політично, культурно та економічно, тим більше глобалізується світ. На тлі цих процесів відбуваються негативні тенденції: міжнародний тероризм, енергетична та екологічна кризи, неконтрольована міграція, тощо [Kavita, 2021; Murphy, 2021; Mekaj, 2021]. Ці тенденції формують антиглобалізаційні рухи [Walter, 2021; Wang, 2020]. Складні глобальні процеси, які супроводжують глобалізацію вимагають комплексного вивчення. Роздуми щодо глобалізаційних процесів сягають доби великих географічних відкриттів. Д. Дідро, Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант приділяли значну увагу цим процесам, які на той час тільки починалися. Після Е. Кассіра глобалізацію можна розуміти як символічну форму, яка в сучасних дискурсах функціонує як світогляд [Ramin, 2019]. Глобалізація як символічна форма стала зображенням світу, його образом, вона змінила наше розуміння простору і часу.

Значну увагу глобалізації традиційно приділяють марксистичні, представники світ-системного підходу (І. Валлерстайн) та школа анналів (Ф. Бродель). І. Валлерстайн виводить, що капіталізм представляє собою історичну та соціальну систему, яка інтегрує свої досягнення у «світ-економіку», і саме методи сучасного капіталізму дозволили сучасній світовій економіці, на відміну від попередніх спроб, вийти за межі політичних кордонів будь-якої однієї імперії. У цій моделі тип політичної системи безпосередньо пов'язаний з місцем кожного регіону у світовій економіці [Wallerstein, 1982]. Антиглобалізм описує позицію людей, опозиційну глобалізму, цей підхід постулює ідеєю протистояння транснаціональних корпорацій та визначається критикою капіталізму [Владленова, 2019; Stiglitz, 2017].

На тлі глобалізаційних процесів у масовій свідомості та громадській думці формується протиріччя, представлене раціональним оптимізмом, який породив цивілізацію, і з іншої, сторони, спричинив кризу (екзистенціальну, екологічну, економічну) [Владленова, 2020]. Процес глобалізації має онтологічний вимір. Це, перш за все, процес розширення кордонів реальності. Дьюї вважає, що саме наука, освіта та демократія спроможні допомогти вийти за межі часових та просторових контурів людської діяльності [Dewey, 2019]. Філософія Д. Дьюї формується в лоні інструменталізму та прагматизму, які підсумовують результати наукової революції. Інструменталізм стверджує, що думки, теорії та концепції є інструментами для вирішення практичних проблем. Д. Дьюї вважає, що можлива гармонійна взаємодія з навколишнім середовищем за допомогою досвіду. Наука завжди інтернаціональна. Новітні технології, які є науковим продуктом, дозволяють людям миттєво спілкуватися один з одним, незважаючи на великі географічні відстані, що їх розділяють. Територія в традиційному розумінні як географічно ідентифіковане місце більше не має чіткого визначення. Д. Раггі визначає термін глобалізації як процес поширення нових форм нетериторіальної соціальної активності [Ruggie, 1993]. Інтернет дозволяє людям миттєво спілкуватися один з одним, незважаючи на великі географічні відстані, що їх розділяють. Д. Раггі в роботі «Територіальність і її межі: проблематизація сучасності в міжнародних відносинах» стверджує, що відбувається процес «роз'єднання територіальності», і цей процес треба вивчати не з позицій «структур» чи «переваг», а з позицій «сил». В такому разі можна дослідити, як відбувається глобальна трансформація, і який її онтологічний статус. З точки зору концепції мультиперспективних інституційних форм роз'єднана територіальність є місцем, де відбувається «переартикуляція» міжнародного політичного простору. Д. Раггі пропонує ідею соціальної епістемі як нового набору просторових, метафізичних і доктринальних конструктів, за допомогою яких здійснюється візуалізація колективного існування на планеті Земля. Ця епістема за формою відрізняється від географічної територіальності, оскільки її основна риса: детериторіалізація.

В рамках структураціоністської теорії теж відбуваються спроби сформулювати онтологію процесів глобалізації на рівні міжнародних відносин. О. Вендт в роботі «Проблема

агент-структури в теорії міжнародних відносин» намагається запропонувати альтернативне рішення проблеми в межах структуралізму з додаванням концепту «агента» [Wendt, 1987]. В межах агент-структурного аналізу дослідники роблять акцент на ролі, яку відіграють або суб'єкти, або структури в поясненні результатів зовнішньої політики як основних причинно-наслідкових змінних. У цьому підході вони розглядаються, по суті, як окремі фактори, які не мають стратегічної взаємодії. Проблема полягає в тому, що в складному світі міжнародних відносин актори та структури діють не у вакуумі, тобто не як повністю незалежні, а скоріше, як соціальні структури та суб'єкт-агенти в якості динамічно взаємопов'язаних сутностей. Деякі науковці намагаються пояснити глобалізацію в межах соціальної онтології, яка вивчає взаємно-конститутивні відносини між аналітично-автономними агентами та структурами [Jerabek, 2021]. Відповідно до цього підходу, соціальні зміни є процесом, за допомогою якого взаємодія між агентами та структурами створює нові можливості для колективних дій шляхом зміни норм та інститутів, а також еволюції існуючих і нових акторів (та їх взаємодій), які одночасно є активними та обмеженими у досягненні своїх цілей. Ця точка зору відображає певні припущення теоретиків-реалістів і неореалістів щодо міжнародної системи: що держави були в першу чергу стурбовані власним виживанням у міжнародному порядку, саме тому домінували проблеми безпеки, і що анархія як, відсутність суверенної глобальної влади, була ключовим принципом упорядкування міжнародного порядку. Відповідно до цієї точки зору, військові альянси – це короткострокове співробітництво між обмеженою кількістю держав, спрямоване протистояти безпосередній загрози для них усіх. Як тільки мета досягається або національні інтереси змінилися, альянс розпадається. С. Хасенклевер запропонував концепцію міжнародних режимів, яка робить акцент на принципах, нормах, правила та процедурах прийняття рішень, які регулюють поведінку держав у глобальному вимірі [Hasenclever, 1997]. Він вводить поняття «міжнародні режими», прикладом яких є, приміром, правила співробітництва великих транснаціональних компанії в таких секторах, як страхування, банківська справа або судноплавство. С. Хасенклевер намагається інтегрувати когнітивні підходи, неолібералізм, реалізм, намагаючись сформувати теоретичний синтез у вивченні міжнародних режимів в рамках «контекстуалізованої» теорії.

Когнітивізм підкреслює причинно-наслідкові та соціальні аспекти акторів. Неолібералізм базує свій аналіз на констеляціях різних інтересів, а реалізм розглядає владні відносини між державами як ключову змінну. Неолібералізм і реалізм можуть бути об'єднані, щоб сформувати єдину раціоналістичну «теорію міжнародних режимів». С. Хасенклевер називає синтез цих підходів «контекстуалізованою» теорією, тобто теорією, яка включає в себе апріорне уточнення умов, оскільки і реалізм, і неолібералізм трактують інтереси акторів екзогенно, враховуючи, що вони можуть бути доповнені різним набором підходів. Він запропонував «слабкий когнітивізм», який постулює, що когнітивні змінні представляють різні ланки причинно-наслідкового ланцюга всупереч радикальному варіанту когнітивізму («сильний когнітивізм») [Hasenclever, 1997].

Робота Д. Роулза «Право народів» стимулювала роздуми про різні моделі глобальної справедливості на міжнародному рівні [Rawls, 1999]. Невдовзі в дискусіях виникло декілька питань: Якими принципами мають керуватися міжнародні дії? Де їх обмеження? Частково «Право народів» є спробою показати, як далеко можна розраховувати на міжнародну толерантність з боку ліберальних суспільств. Під «правом народів» Роулз розуміє «особливу політичну концепцію права та справедливості, яка застосовується до принципів і норм міжнародного права та практики. Він розгортає тему міжнародного правосуддя з ліберальних ідей справедливості («справедливість як чесність»). Мета Д. Роулза – показати специфічні риси політичного лібералізму як ліберальної концепції справедливості, яка поширюється на право народів. Ознакою добре організованого ліберального суспільства є мирне суспільство, яке не прагне експансії, задовольняє певним необхідним умовам легітимації, поважає основні права людини, що виражає мінімальний стандарт добре організованих політичних інститутів для всіх народів [Rawls, 1999]. Ф. Фукуяма в книзі «Кінець історії» ототожнює демократію з розвитком і успіхом, позиція, яка не дуже відрізняється від прихильників глобалізації, які припускають економічне процвітання для всіх через демократію та лібералізацію торгівлі [Fukuyama, 2015]. В той же час С. Гантінгтон вказує на неминуче в глобалізаційному процесі «зіткнення цивілізацій» [Huntington, 2011].

Ю. Хабермас, який має космополітичні погляди, обґрунтовує концепцію Європейського Союзу, як ключову сходинку до наднаціональної демократії [Habermas, 1990]. Представляючи нову форму постнаціонального конституціоналізму, він потенційно пропонує деякі ширші уроки для тих, хто сподівається врятувати демократичний конституціоналізм в нових глобальних умовах. Ю. Хабермас формує нормативну концепцію легітимності, яка діє як згода людей, що досягається за відсутності примусу. Проблема полягає в тому, як визначити процедуру досягнення людьми справжньої згоди, в якій вони не були б одурманені забобонами чи ідеологією, і не відчували будь-якого примусу. Свій філософський дискурс про модерн Ю. Хабермас завершує розгорнутою характеристикою комунікативного розуму, який, як він сподівається, займе в постсучасному суспільстві місце інструментального [Habermas, 1990].

Поняття життєвого світу допомагає Ю. Хабермасу показати, як цінності зберігаються у цьому просторі у вигляді текстів. На думку Ю. Хабермаса, традиція не переривається, якщо відтворення культурних цінностей здійснюється засобами критичного аналізу. Беручи участь у дискурсі, індивід залучається до універсальної спільноти. При зміні поколінь у межах певної історичної епохи процес соціалізації виходить за межі індивідуалізації. Важливо підкреслити, що Ю. Хабермас свідомо декларує раціоналізм своєї концепції, пов'язуючи просування комунікативного розуму зі збагаченням культурного потенціалу суспільства. Він вважає, що культура, досвід допоможуть Європі набути своєї нової ідентичності як комунікативного співтовариства [Habermas, 1990].

Сучасні обставини, в яких розвиваються країни, демонструють, що демократія є обов'язковою умовою західної культури, але не є обов'язковою вимогою внутрішньої політики інших країн. Позиція посмодерністів окреслює можливості різних траєкторій розвитку країн на міжнародній арені. Технологічна революція створила світ «гіперреальності» медіа, де реальне стало важко розрізнити від віртуального, правдиву інформацію від фейкової. Постмодернізм наголошує на недоліках капіталізму, критикує суспільство споживання, проголошує символізм та народження симулякрів, декларує універсалізм через призму контекстуальності. Постмодернізм являє собою заперечення всеосяжних істин і метанаративів, він повстає проти влади і прагне повної моральної свободи. У цьому сенсі глобалізація – це неокolonіалізм, замаскований під маску інтеграції [Moghaddam, 2012].

Висновки. Глобалізація знаходиться в процесі становлення, а тому залишаються невирішеними питання етичного та законотворчого характеру. Як зазначає Ю. Хабермас, необхідно побудувати консолідацію різних політичних режимів та засадах нової форми інтеграції космополітичної солідарності. Етичні проблеми, пов'язані з цими процесами, в основному, центруються навколо відповідальності багатих перед бідними та збереження національної ідентичності. У. Бек пропонує концепцію формування «космополітичної нації» як світового суспільства ризику, що, на його думку, призведе до переосмислення національності в контексті: глобальних норм, прав людини, глобалізованих ринків, транснаціональної міграції. Глобалізація розвивається в лоні технологічної революції. За думкою М. Кастельса інформаційні технології не є причиною змін, які ми переживаємо, але без нових інформаційно-комунікаційних технологій неможливо уявити майбутнє людства, вся планета організована навколо телекомунікаційних мереж комп'ютерів. Від інформаційних систем та комунікаційних процесів залежить вся сфера людської діяльності. Технологія сама по собі не вирішує соціальних проблем, але доступність і використання інформаційно-комунікаційної технології є передумовою економічного і суспільного розвитку у нашому світі. М. Кастельс порівнює ці технології з появою електрики в індустріальну епоху.

Глобалізація породжує комплекс найгостріших соціокультурних протиріч та вимагає адекватного осмислення та дослідження, яке плідно можна проводити в рамках філософського аналізу, який сам по собі має високий рівень системного узагальнення. Безпрецедентні зміни та виклики довкілля потребують негайного вирішення та аналітичного осмислення. Процес глобалізації має онтологічний вимір, який знаходиться в процесі розширення кордонів реальності, як фізичної, так і віртуальної. В рамках інструменталізму та прагматизму глобалізація ототожнюється з процесом демократизації. Ці ідеї розвинуті в політичній філософії Д. Роулза, який вважає можливою формування моделі глобальної

справедливості на міжнародному рівні. Структуралістський підхід робить спроби сформулювати онтологію процесів глобалізації на рівні міжнародних відносин. Ю. Хабермас в контексті своїх космополітичних поглядів намагається окреслити контури наднаціональної демократії. В символічній філософії Е. Касірера глобалізацію можна розглядати як символічну форму, яка в сучасних дискурсах функціонує як світогляд. В межах соціальної онтології глобалізацію розглядають як взаємно-конститутивні відносини між аналітично-автономними агентами та структурами. Позиція постмодерністів окреслює можливості різних траєкторій розвитку країн на міжнародній арені.

Не вирішеною є дискусія з приводу того, чи є глобалізація джерелом процвітання націй, чи, навпаки, джерелом глобальної несправедливості, чи поглинуть глобалізаційні процеси культурну самобутність, чи не розчине в собі вона національну ідентичність. Чи є глобалізація новим виміром влади та нової конструкції глобальної світобудови? Неможна уявити розвиток глобалізації без науково-технічної революції, яка вимагає перебудови національних держав, кордони яких розмиваються в результаті розвитку цифрових інформаційних та комунікаційних технологій. Глобалізація перебуває у розпалі історичної трансформації і має багатовимірний характер, що включає технологічні, економічні, соціальні, культурні, політичні, геополітичні аспекти. Вона охоплює найважливіші процеси соціально-економічного розвитку у світі, сприяючи прискоренню економічного зростання та модернізації, культурному обміну. Водночас глобалізація породжує нові суперечності та екзистенційні проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Владленова І.В. Громадянське суспільство та фактори його розвитку. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2019. Т.1. №40. С. 74-85.
2. Владленова І. Ідеологія як містифікація реальності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*. 2020. № 61. С. 69-80.
3. Владленова І.В. Посткоронавірусний світ: кризис в національній безпеці та мрії про «суспільство споживання». *Науковий вісник Гілея*. 2020. № 155. С.170-174.
4. Beck U. *Risk Society: Towards a New Modernity*. Newbury Park: SAGE Publications Ltd. 1992. 272 p.
5. Cassirer E. *The Philosophy of Symbolic Forms: Three Volume Set* Publisher. Oxfordshire: Routledge. 2020. 1412 p.
6. Castells M. *The Rise of the Network Society*. New Jersey: Wiley-Blackwell. 2009. 656 p.
7. Chernilo D. One globalisation or many? Risk society in the age of the Anthropocene. *Journal of Sociology*. 2021. № 57(5). DOI:10.1177/1440783321997563.
8. Dewey J. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. Buriens : Bumbershoot Books. 2019. 308 p.
9. Fukuyama F. *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the by Francis Globalization of Democracy*. New York: Farrar, Straus and Giroux. 2015. 688 p.
10. Habermas J. *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures (Studies in Contemporary German Social Thought)*. Cambridge: The MIT Press, 1990. 450 p
11. Hasenclever A, Mayer P, Rittberger V. Theories of International Regimes. 1997. *Review of International Studies*. Vol. 26. No. 1. P. 3-33.
12. Huntington S. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* Paperback. New York: Simon & Schuster. 2011. 368 p.
13. Jerabek M. Social globalisation and quality of democracy: An analysis for old and young democracies Social globalisation and quality of democracy. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2021. Vol 24, Issue 1. <https://doi.org/10.1177/1369148121994444>
14. Kavita N., Bahl H., Hilde E. Living in the Era of an Ideological Climate of Globalisation: A Study of Psychological Sense of Community Among Young and Older Adults in Two Cultures (India and Norway). *Challenges for Community Psychology and the Applied Social Sciences. Front. Psychol.* 2021. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.718190>

15. Krasivskyy, O., Mazyi, N., Krasivsky, D., Kotygorenko, V., & Zhukova, H. Post-COVID-19 World Philosophy of Functioning: New Globalisation Challenges. *WISDOM*. 2021, 18(2). P. 58-66. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v18i2.535>.
16. Mekaj G. Globalization and Rise of Terrorism. *Path of Science: International Electronic Scientific Journal*. 2020. Vol 6. № 9.
17. Moghaddam A. Three of concepts: Modernism, Postmodernism and globalization. *Elixir Soc. Sci.* 43. 2012. P. 6643-6649
18. Murphy C. Terrorism and Transnational Law: Rules of Law under Conditions of Globalization. 2021. *SSRN*. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780197547410.013.38.
19. Nowak K. The state of truth in the context of globalization *Ekonomia i Prawo. Economics and Law*. 2020. T. 19, nr 1. P. 85–97. DOI 10.12775/EiP.2020.007.
20. Ramin L. Globalization as a Symbolic Form: Ernst Cassirer's Philosophy of Symbolic Form as the Basis for a Theory of Globalization. *Philosophy of Globalization*. 2018. P. 379-394.
21. Rawls J. *The Law of Peoples: With "The Idea of Public Reason Revisited"* Harvard: Harvard University Press. 1999. 208 p.
22. Ruggie G. Territoriality and beyond: problematizing modernity in international relations. *International Organization*. 1993. Vol. 47, No. 1. P. 139-174. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2706885>
23. Russell B. The future of globalization: a comment. *International Marketing Review*. 2019. DOI: 10.1108/imr-01-2019-0009.
24. Stiglitz J. *Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump*. New York City: W. W. Norton & Company. 2017. 528 p.
25. Wallerstein I. *World-Systems Analysis: Theory and Methodology*. Newbury Park: SAGE Publications. 1982. 200 p.
26. Walter S. The Backlash Against Globalization. *Annu. Rev. Political Sci.* 2021. 24. P.421. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102405>
27. Wang Z. Globalization or Anti-Globalization: The Unexpected Relationship between Oil Price and Food Price in Green Economy Transition. *SSRN*. 2020. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679181.
28. Wendt A. The Agent-Structure Problem. *International Relations Theory International Organization*. 1987. Vol. 41. № 3. P. 335-370. <http://www.jstor.org/stable/2706749>.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2021

Стаття рекомендована до друку 07.12.2021

Iliana V. Vladlenova, Dr. Sc in Philosophy, professor of the Department of Philosophy National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; 2, Kyrpychov St., 61002, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6958-7183>

Sun Changlong, post-graduate student, Department of Philosophy National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; 2, KyrpychovSt., 61002, Kharkiv, Ukraine

PHILOSOPHICAL-CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF GLOBALIZATION

Globalization determines process of unification of all mankind on the planet Earth. It is the planetary level that outlines the process of "globality". There are unification of human activity, development of international trade, increasing capital flows between countries, opening access to foreign resources, including labor markets, there are general trends of integration in socio-cultural and economic context. This convergence contributes to strengthening of interaction, integration, and interdependence between nations. In E. Cassirer's philosophy, globalization can be understood as a symbolic form that functions as a worldview in modern discourses. Globalization as a symbolic form has become an image of world, has changed our understanding of space and time. In world-system analysis, capitalism is presented as a historical and social system that integrates its achievements into "world-economy", and they are methods of modern capitalism that have allowed modern world economy to go beyond political borders of individual countries. Against background of globalization processes in the mass consciousness and public opinion, a contradiction is formed, represented by rational optimism, which gave rise to civilization, and on the other hand, caused a

crisis (existential, environmental, economical one). The process of globalization has an ontological dimension. This is, above all, a process of expanding boundaries of reality. From the standpoint of instrumentalism and pragmatism, it is science, education, and democracy that can help to go beyond temporal and spatial contours of human activity. In the philosophy of technology, attention is paid to scientific and technological revolution that catalyzed the process of globalization. Globalization creates a complex of the most acute socio-cultural contradictions and requires adequate understanding and research which can be fruitfully conducted in the framework of philosophical analysis which in itself has high level of systemic generalization. The process of globalization has an ontological dimension which is in the process of expanding the boundaries of reality, both physical and virtual. Within the framework of instrumentalism and pragmatism, globalization is identified with the process of democratization. These ideas are developed in the political philosophy of J. Rawls who considers it possible to form a model of global justice at international level. The structuralist approach attempts to formulate ontology of globalization processes at the level of international relations. In the context of his cosmopolitan views, J. Habermas tries to outline the contours of supranational democracy. Within social ontology, globalization is seen as a mutually constitutive relationship between analytical-autonomous agents and structures. The position of postmodernists outlines possibilities of different trajectories of the development of countries on international arena.

Keywords: **globalization, philosophical analysis, democracy, capitalism, ontology**

REFERENCES

1. Vladlenova, I. (2020). Ideology as a mystification of reality. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Theory of Culture and Philosophy of Science"*, 61, pp. 69-80. (In Ukrainian).
2. Vladlenova, I. (2019). *Civil society and factors of its development. The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophies of law, political science, sociology. Vol.1, 40. P. 74-85.* (In Ukrainian).
3. Vladlenova, I. (2020). Postcoronavirus world: crisis in national security and dreams of "consumer society". *"Gilea: scientific bulletin": Collection of scientific works, 155*, pp. 170-174. (In Ukrainian).
4. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity.* Newbury Park: SAGE Publications Ltd. 272 p.
5. Cassirer, E. (2020). *The Philosophy of Symbolic Forms: Three Volume Set* Publisher. Oxfordshire: Routledge. 1412 p.
6. Castells, M. (2009). *The Rise of the Network Society.* New Jersey: Wiley-Blackwell.. 656 p.
7. Chernilo, D. (2021). One globalisation or many? Risk society in the age of the Anthropocene. *Journal of Sociology.* № 57(5). DOI:10.1177/1440783321997563.
8. Dewey, J. (2019). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education.* Burien : Bumbershoot Books. 308 p.
9. Fukuyama, F. (2015). *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the by Francis Globalization of Democracy.* New York: Farrar, Straus and Giroux.. 688 p.
10. Habermas, J. (1990). *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures (Studies in Contemporary German Social Thought).* Cambridge: The MIT Press, 450 p
11. Hasenclever, A, Mayer, P, Rittberger, V. (1997). *Theories of International Regimes. Review of International Studies.* Vol. 26. No. 1. P. 3-33.
12. Huntington, S. (2011). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* Paperback. New York: Simon & Schuster. 368 p.
13. Jerabek, M. (2021). Social globalisation and quality of democracy: An analysis for old and young democracies Social globalisation and quality of democracy. *The British Journal of Politics and International Relations.* Vol 24, Issue 1. <https://doi.org/10.1177/1369148121994444>
14. Kavita, N., Bahl, H., Hilde, E. (2021). Living in the Era of an Ideological Climate of Globalisation: A Study of Psychological Sense of Community Among Young and Older Adults in Two Cultures (India and Norway). *Challenges for Community Psychology and the Applied Social Sciences.* Front. Psychol. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.718190>

15. Krasivskyy, O., Mazyi, N., Krasivsky, D., Kotygorenko, V., & Zhukova, H. (2021). Post-COVID-19 World Philosophy of Functioning: New Globalisation Challenges. WISDOM. 18(2). P. 58-66. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v18i2.535>.
16. Mekaj, G. (2020). Globalization and Rise of Terrorism. Path of Science: International Electronic Scientific Journal. Vol 6. № 9.
17. Moghaddam, A. (2012). Three of concepts: Modernism, Postmodernism and globalization. Elixir Soc. Sci. 43. P. 6643-6649
18. Murphy, C. (2021). Terrorism and Transnational Law: Rules of Law under Conditions of Globalization. SSRN. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780197547410.013.38.
19. Nowak, K. (2020). The state of truth in the context of globalization *Ekonomia i Prawo. Economics and Law*. T. 19, nr 1. P. 85–97. DOI 10.12775/EiP.2020.007.
20. Ramin, L. (2018). Globalization as a Symbolic Form: Ernst Cassirer’s Philosophy of Symbolic Form as the Basis for a Theory of Globalization. *Philosophy of Globalization*. P. 379-394.
21. Rawls, J. (1999). *The Law of Peoples: With “The Idea of Public Reason Revisited”* Harvard: Harvard University Press. 208 p.
22. Ruggie, G. (1993). Territoriality and beyond: problematizing modernity in international relations. *International Organization*. Vol. 47, No. 1. P. 139-174. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2706885>
23. Russell, B. (2019). The future of globalization: a comment. *International Marketing Review*. DOI: 10.1108/imr-01-2019-0009.
24. Stiglitz, J. (2017). *Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump*. New York City: W. W. Norton & Company. 528 p.
25. Wallerstein, I. (1982). *World-Systems Analysis: Theory and Methodology*. Newbury Park: SAGE Publications. 200 p.
26. Walter, S. (2021). The Backlash Against Globalization. *Annu. Rev. Political Sci.* 24. P.421. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102405>
27. Wang, Z. (2020). Globalization or Anti-Globalization: The Unexpected Relationship between Oil Price and Food Price in Green Economy Transition. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679181.
28. Wendt, A. (1987). The Agent-Structure Problem in International Relations Theory. *International Organization*. Vol. 41. No. 3. P. 335-70. <http://www.jstor.org/stable/2706749>

The article was received by the editors 08.11.2021

The article is recommended for printing 07.12.2021